

Postoji više verzija antifašizma: liberalni, kolonijalni antifašizam (zbog koga su zapadne sile ušle u rat protiv Hitlera), odbranbeni otadžbinski antifašizam SSSR-a, ideološki antifašizam socijalističkih režima, zatim opštiji levičarski antifašizam u čijoj je pozadini kritika njegovih kapitalističkih društvenoekonomskih izvorišta kao i antifašizam u čijem je središtu kritika holokausta kao rasističkog industrijskog uništavanja ljudi. Sa ovim su povezane i različite kulture sećanja na fašizam. Danas kod tumačenja genocidnih zbivanja ima pokušaja da se zločini i krivica vlastite nacije (npr. Srebrenica ili Gospić) tretiraju kao "teret" i "sramota" na koju ne treba podsećati. Ako je nacija osramoćena onda je ona opet neka vrsta žrtve, a naročito je to ukoliko javnost stalno podseća na njene masovne zločine. Pod tim pritiskom osramoćeni narod pretvara se u žrtvu. Svaki konzervativizam je vrlo osetljiv na opasnost od monumentalizacije nacionalne sramote. Neki konzervativci sa visine govore o plebejskom ekstremnom nacionalističkom populizmu kao nacionalnoj sramoti. To je skraćena kritika fašizma, jer o fašizmu se ne može govoriti kao nacionalnoj sramoti, nego kao nacionalnoj krivici i odgovornosti. Kada se govori o naciji osramoćenoj fašizmom, nacija opet kao žrtva izaziva sažaljenje. U trenutku kada srpskom narodu treba novo samopoimanje učvršćuje se obrazac porekla, u kom se raspravlja o Srebrenici kao reaktivnom nasilju ili kao sramoti, a ne kao varvarstvu. A čak i kada se o tome govori lako se zaboravlja da su važni idejni podstreci pomenutih zločina u ime nacije stizali iz nacionalne prestonice. Krivično se gone samo neki zločini po liniji komandne, a ne i idejne odgovornosti. Zato što se širenje šovinizma ne kažnjava, javlja se katkad samo stid zbog zločina kao nacionalne ljage. Tamo gde stid "svedoči o zločinima" manja je spremnost za prevladavanjem prošlosti, nego tamo gde o zločinu govori osećaj krivice. Ovo otud što već samo sećanje na zločin stvara naročitu zajednicu dželata. Stid pokazuje nepotpunu odgovornost. Zločina se stide oni koji smatraju da je nacionalna strategija bila valjana, ali taktika pogrešna. O zločinu nacije kao realnoj krivici govore oni koji drže da je i strategija bila katastrofalna.

O eroziji antifašizma danas u Jugoslaviji svedoči i s vrha dozirana revizija istorije u kojoj se kvislinško društvo Hitlerovih saveznika na Balkanu predstavlja kao žrtva, a njihove žrtve demonizuju se kao dželati. Predsednik SANU, u ulozi hobi istoričara normalizovao je ovo obrtanje perspektive. Na sličan način u Hrvatskoj je Blajburg zamenio Jasenovac. Nacionalni identitet konstruiše se opet kao zajednica žrtava i rehabilituje (martirologija Nedića i kvislinga kao komunističkih žrtava). Napor da se realnost kvislinštva progna iz sećanja i obznani istorijska normalnost Ljotića i Nedića podudara se sa nastojanjem da se žrtve fašizma optuže za novo uznemiravanje. Komunisti su glavni krivci za trajnu prezentaciju naše saradnje sa fašizmom, zato treba obrnuti perspektivu i antifašizam optužiti kao nepotrebnu provokaciju okupatora. U pozadini ove verzije osude antifašizma jeste neistorično i shematsko sučeljavanje herojske i državotvorne ideje u srpskoj istoriji, tj. buntovnika upropastitelja i kompromisera graditelja. Antifašizam se svrstava u štetan i iracionalni bunt, a kvislinštvo u razumnu nacionalnu politiku. Polazi se od pogrešne teze da je Jugoslavija 1941. mogla zadržati neutralnost poput one koju je uživala Švajcarska i mirno dočekati 1945. Zaboravlja se da je komadanje Jugoslavije (sa raseljavanjem i stvaranjem etnički čistih teritorija) bilo u planu nacističke Nove Evrope pre aprila 1941.

Najnovija relativizacija antifašizma ogleda se i u širenju ideologije o nultom času, tj. novom početku i autentičnoj istoriji koja tobože počinje od oktobra 2000. Nova revizija istorije nije izmenila samo vizije dželata i žrtava nego intronizovala subjekte nove revolucije: više to nisu